

Självständigt arbete krigsvetenskap (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Harald Carlsson		OP 08-11 / SA VT 11
Handledare		
Dr Jacob Westberg		
Antal ord: 11019		
<h3>MASSMEDIAS SYN PÅ OPERATION ARTEMIS</h3> <p>En fallstudie om Försvarsmaktens och massmedias rapportering från Operation Artemis.</p> <p>Sammanfattning</p> <p>Den svenska veteranutredningen lyfter upp mediabilden från Sveriges deltagande i internationella insatser som ett problem. Syftet med uppsatsen är att kartlägga skillnaderna i rapporteringen av händelserna under Operation Artemis i Kongo 2003 utifrån Försvarsmakten och de fyra största dagstidningarna (Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen och Svenska Dagbladet) samt att undersöka om rapporteringen skiljer sig beroende av om det är en morgontidning eller kvällstidning. Analysen har gjorts utifrån ett narrativt perspektiv och tidningarna har analyserats utifrån kategorierna dagstidningsekonomi, sensationsjournalistik, objektivitet, vinkling och förenkling. Uppsatsen visar på att det finns skillnader i hur både Försvarsmakten och dagstidningarna rapporterade från Operation Artemis. Uppsatsen visar också på att rapporteringen skiljer sig om det är en morgontidning eller kvällstidning som skriver artikeln. Det finns även likheter i rapporteringen då samtliga tidningar vinklar artiklarna till sitt egna och förenklar vissa delar för att läsaren lättare skall kunna begripa innehållet. Försvarsmakten visar på en objektivitet och vill tydligt förklara händelseförloppet. Försvarsmakten erbjuder fördjupning inom ämnet för läsaren och erbjuder läsaren ofta tydlighet med faktarutor intill sina skriva artiklar.</p> <p>Nyckelord: Försvarsmakten, Operation Artemis, massmedia, journalistik</p>		

MASS MEDIAS VISION ABOUT OPERATION ARTEMIS

A case study on Swedish Armed Forces' and mass medias' reporting on Operation Artemis.

Abstract:

The Swedish veteran investigation brings attention to the problem of the media image of Sweden's participation in international missions. The purpose of this paper is to identify differences between the Swedish Armed Forces' and the four major newspapers' (Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen and Svenska Dagbladet) reports of the events of Operation Artemis in Congo in 2003, and to investigate whether the reporting is different depending on whether it is a morning newspaper or tabloid. The analysis is made based on a narrative perspective and the newspapers have been analyzed according to categories of newspaper economics, sensationalist journalism, objectivity, bias and simplification. The paper shows that there are differences in how the Armed Forces and the newspapers reported from Operation Artemis. The essay also shows that reporting is different between newspapers and tabloids. There are also similarities in the reports on which all the newspapers have a bias and simplify some parts to help the reader understand the content. The Armed Forces show an objectivity and to clearly explain the sequence of events. The Armed Forces offer depth knowledge of the topic to the reader and offers the reader clarity with the help of fact boxes next to the articles.

Key words:

Swedish Armed Forces, Operation Artemis, mass media, journalism

FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 BAKGRUND	5
1.2 SYFTE.....	5
1.3 FORSKNINGSPROBLEM	5
1.4 FRÅGESTÄLLNING	6
1.5 TIDIGARE FORSKNING	6
1.6 AVGRÄNSNINGAR	6
1.7 DISPOSITION	7
1.8 TEORI.....	7
1.8.1 <i>Dagstidningsekonomi</i>	7
1.8.2 <i>Förenkling</i>	7
1.8.3 <i>Sensationsjournalistik</i>	8
1.8.4 <i>Vinkling</i>	8
1.8.5 <i>Objektivitet</i>	9
1.9 METOD.....	9
1.9.1 <i>Fallstudie</i>	9
1.9.2 <i>Vad är narrativ?</i>	9
1.9.3 <i>Narrativ analysmetod</i>	10
1.10 LITTERATUR OCH MATERIAL.....	10
1.10.1 <i>Aftonbladet</i>	11
1.10.2 <i>Expressen</i>	11
1.10.3 <i>Svenska Dagbladet</i>	11
1.10.4 <i>Dagens Nyheter</i>	11
1.11 KÄLLKRITIK.....	11
2 AVHANDLING.....	12
2.1 OPERATION ARTEMIS.....	12
2.1.1 <i>Försvarsmaktens narrativ</i>	12
2.1.2 <i>Expressens narrativ</i>	16
2.1.3 <i>Aftonbladets narrativ</i>	19
2.1.4 <i>Dagens Nyheter</i> s narrativ	21
2.1.5 <i>Svenska Dagbladets narrativ</i>	22
3 ANALYS.....	26
3.1 DISKUSSION OCH SLUTSATS	27
KÄLLFÖRTECKNING	28
LITTERATUR	28
RAPPORTER	28
UPPSATSER.....	28
TRYCKTA ARTIKLAR.....	29
INTERNETARTIKLAR	30
INTERNETADRESSER	33

Förkortningar

DN = Dagens Nyheter

EUFOR = European Union Force

EU = Europeiska Unionen

FJS = Fallskärmsjägarskolan

IFODT = Inspektionen för styrkorna i operationer utomlands och för territorialförsvaret

SIG = Särskilda Inhämtningsgruppen

SSG = Särskilda Skyddsgruppen

SvD = Svenska Dagbladet

SVT = Sveriges Television

TT = Tidningarnas Telegrambyrå

ÖB = Överbefälhavare

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Under kapitel 13:3 i veteranutredningen som handlar om problembild lyfts det upp två exempel där händelser från svenska internationella insatser rapporterats i media hemma i Sverige. Båda fallen innefattar påstående i media om att ett svenskt förband som deltar i en fredsfrämjande internationell militär insats eller enskilda i förbandet har gjort sig skyldig till en straffbar handling i sin tjänsteutövning. I båda fallen har Försvarsmaktens interna utredningar visat att ingen svensk personal har gjort sig skyldig till en straffbar handling.¹

KW Partners redovisade i april 2008 en rapport där de via telefonintervjuer gjort en undersökning hos allmänheten om Försvarsmakten. Bakgrunden till undersökningen var att se hur de då närliggande händelserna som rapporterats i media (bland annat Operation Artemis i Kongo och Försvarsmaktens ekonomi) påverkat förtroendet för Försvarsmakten. Resultatet av undersökningen visade att 42 % av de tillfrågade tyckte att media visar en negativ bild av Försvarsmakten och 21 % av de tillfrågade tyckte att media visar en positiv bild. En annan intressant aspekt i undersökningen var att 41 % tror att media visar en mer negativ bild av Försvarsmakten än verkligheten medan 43 % trodde att media visade en bild som ungefär stämde överens med verkligheten. Rapporten visar att medias bild av Försvarsmakten påverkar allmänhetens förtroende och i detta fall på ett negativt sätt.²

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att kartlägga skillnaderna i rapporteringen av Operation Artemis utifrån Försvarsmakten och de fyra största dagstidningarna. Syftet är också att undersöka om tidningarna avviker från den bild som Försvarsmakten vill visa och undersöka om rapporteringen skiljer sig beroende av om det är en morgontidning eller en kvällstidning.

1.3 Forskningsproblem

Mediabilden av Försvarsmaktens veteraner och yrkessoldater lyfts upp som en problembild i veteranutredningen. Soldater och officerare tycker att media visar fel bild av händelserna de varit med om och upplevt. Soldater och officerare känner att de har dåligt stöd från myndigheten (Försvarsmakten) i dessa frågor.³ Anhöriga har drabbats i enskilda fall då deras nära figurerat i media. Att ha varit på en internationell insats och arbetat för freden borde uppmuntras och ses

¹ Allan Widman, *En svensk veteranpolitik del2 Ansvar för personalen före, under och efter internationella militära insatser*, (Stockholm: Edita Sverige AB, 2008), s.273

² http://www.forsvarsmakten.se/upload/rapport_uppfoljning_fortroende.pdf (hämtad 2011-05-10)

³ Allan Widman, *En svensk veteranpolitik del2, Ansvar för personalen före, under och efter internationella militära insatser*, (Stockholm: Edita Sverige AB, 2008), s.273ff

som en erfarenhet. Det skall inte behöva finnas någon oro för att bli uthängd i media eller vara rädd för att media visar fel bild av det som händer på plats.

1.4 Frågeställning

Vilken bild visar Försvarmakten och massmedia från händelserna under Operation Artemis och hur skiljer sig rapporteringen?

Vilka skillnader och likheter finns mellan morgontidningars och kvällstidningars rapportering från Operation Artemis i fråga om dagstidningsekonomi, förenkling, sensationsjournalistik, vinkling och objektivitet?

1.5 Tidigare forskning

Örlogskapten Fredrik Lindén skrev 2009 en uppsats vid namn ”Media i konflikter - den andra fronten” vilket är en uppsats där författaren gör en fallstudie på mediareporteringen från Gulfkriget och Vietnamkriget och dess inverkan på opinionsbildningen.⁴ Lindén presenterar i sin slutsats att rapporteringskaraktären har en stor inverkan på opinionsbildningen. Mycket av hur mediabilden visas ligger i hur nyhetsflödet kan kontrolleras där hemma. Är det en militärpolitisk insats likt de vi åker på med våra svenska förband är det mycket svårare att skapa en opinionsbildning och har fler nackdelar av en dålig mediareportering än en insats som är rent militär.

Denna uppsats fortsätter på Fredriks linje och bidrar med ny forskning genom att fokus läggs på en svensk militär insats och rapportering från både myndigheten och massmedia.

1.6 Avgränsningar

Uppsatsen avgränsas till en specifik händelse som skett vid en internationell insats där Sverige har deltagit. Händelsen är Operation Artemis 2003 där de fyra stora tidningarna och Försvarmakten har rapporterat ifrån. Artemis representerar i detta fall Försvarmakten i en internationell insats. Valet av Operation Artemis är gjort för att det är en avslutad insats. Avgränsning görs till dagstidningar och deras hemsidor. TV och radio utelämnas då fokus enbart lagts på skrivande journalistik. Avgränsningen inom tidningarna är gjort till Svenska Dagbladet, Aftonbladet, Expressen och Dagens Nyheter för att dessa är Sveriges fyra största tidningar varav två är morgontidningar och två är kvällstidningar. Avgränsningen inom tidningarna är gjort till enbart artiklar. Ledare, krönikor och analyser utelämnas för att de är eller kan vara politiskt påverkade. I tid avgränsas perioden mellan 2008-03-25 och 2008-05-01 då det under denna period var mycket rapportering från händelsen i samband med Operation Artemis. Samtliga artiklar från Försvarmakten och de utvalda dagstidningarna under denna period är med i undersökningen.

⁴ Fredrik Lindén, *Media i konflikter. Den andra fronten*. (Stockholm: Försvarshögskolan, 2009)

1.7 Disposition

I det inledande kapitlet presenteras bakgrund, metod och det teoretiska ramverk som kommer att användas för att analysera undersökningen. Kapitel två är en analys av det material som samlats in i form av en fallstudie på artiklar från de fyra största tidningarna i Sverige. Försvarsmaktens och tidningars narrativ presenteras och summeras med ett resultat. Kapitel tre återkopplar med en analys och slutsats för att knyta ihop uppsatsen.

1.8 Teori

Nedan kommer det teoretiska ramverk att presenteras som sedan kommer att analyseras genom den narrativa analysmetoden.

1.8.1 Dagstidningsekonomi

Tidningen måste finansieras vilket görs på olika sätt. Dagstidningar arbetar på två marknader. Den ena är där det säljs annonsutrymme och den andra där det säljs tidningsexemplar via lösnummer eller abonnemang. Det finns ett klart samband mellan annonsförsäljning och lösnummersförsäljning. Annonssören är intresserad av att nå ut till så många som möjligt samtidigt som annonserna behövs för att kunna skapa resurser att göra en redaktionellt tilltalande tidning.⁵

Det skiljer mellan dagstidningarna vilken del som är viktigast ekonomiskt. För morgontidningarna är annonseringen och antalet sålda tidningar lika delar i finansieringen. Kvällstidningarna har en högre andel intäkter från antalet sålda tidningar än annonser.⁶

1.8.2 Förenkling

Alla journalistiska berättelser handlar om att fånga något som publiken känner igen och kan identifiera sig med. Därför använder mig sig av stereotyper och schabloner nyhetsdramaturgin i syfte att förenkla och förtydliga skeenden. Det rör sig om samma retoriska grepp som i den traditionella sagan, där det onda ställs mot det goda, bovar mot hjältar och rika mot fattiga.⁷

⁵ Stig, Hadenius, Lennart Weibull, Ingela Wadbring, *Massmedier: press, radio och TV i den digitala tidsåldern*, (Falun: Scandbook, 2008), s.144f

⁶ Stig, Hadenius, Lennart Weibull, Ingela Wadbring, *Massmedier: press, radio och TV i den digitala tidsåldern*, (Falun: Scandbook, 2008), s.40

⁷ Stig, Hadenius, Lennart Weibull, Ingela Wadbring, *Massmedier: press, radio och TV i den digitala tidsåldern*, (Falun: Scandbook, 2008), s.315

1.8.3 Sensationsjournalistik

Sensationsjournalistik är journalistik som är inriktad på det spektakulära i skeendet, ofta med fokus på kända människor och skandaler. Formen är förknippad främst med 1800-talets amerikanska tidningsutveckling och med framväxten av 1900-talets tabloidpress.⁸

Sensationsjournalistik likställs med begreppen underhållnings-, kvällstidnings- och skvallerjournalistik hos många forskare.⁹ En förskjutning i nyhetsjournalistiken har skett där sensationsjournalistiken har fått mer utrymme i nyhetstext på bekostnad av bevakningen av händelser som är viktiga och relevanta för samhället. Med sensationsjournalistik menas den journalistik och det medieinnehåll som innehåller någon form av spekulation, överdrift eller vinkling som anses vara skandalinriktad eller populistisk.¹⁰

När sensationsjournalistiken breder ut sig innebär det att journalistiken börjar röra sig bort från den informerande diskursen. Det innebär att informationen blir mindre i texterna och de får ett mer underhållande och dramatiserande perspektiv. Det gör det svårare att skilja på information och underhållning. Detta sker till stor del på två olika sätt. Det första innebär att gränsen mellan information och underhållning tas bort genom att det produceras påhittat material med tydlig dokumentär prägel. Det andra innebär att faktamaterial bearbetas enligt dramaturgiska mönster och nyheter övergår från att ha varit rapporter till att bli berättelser.¹¹ Debattörer hävdar att viktiga frågor som rör politik och ekonomi allt mer utelämnas för avslöjanden om intima relationer och personliga förehavanden. Detta sker inte bara i kommersiella medier som till exempel kvällstidningar utan även i morgontidningar.¹²

1.8.4 Vinkling

Att vinkla innebär att välja ut det viktigaste i en händelse. Reportern berättar vad som hänt ur ett visst perspektiv. En artikel om trafiksäkerhet kan t ex vinklas genom hänsynslösa bilister eller genom brister på vägen. Vinkeln bestämmer inledningen, ordvalet och uppläggningsen av texten.¹³ Det som utmärker en journalistisk form av berättelse är att den har en viss berättarteknik som styr urvalet av fakta i en händelse. Vinkling (att en aspekt sätts i centrum) och personifiering är de vanligaste greppen.¹⁴ Journalisten väljer ut vissa händelser och förhållanden och vinklar dem på ett sådant sätt att den blir begriplig för publiken.¹⁵

⁸ <http://www.ne.se/sensationsjournalistik> (hämtad 2011-05-09)

⁹ Lars Nord & Jesper Strömbäck, *Medierna och demokratin*, (Malmö: Holmbergs i Malmö AB, 2007), s.251

¹⁰ Lars Nord & Jesper Strömbäck, *Medierna och demokratin*, (Malmö: Holmbergs i Malmö AB, 2007), s.241

¹¹ Lars Nord & Jesper Strömbäck, *Medierna och demokratin*, (Malmö: Holmbergs i Malmö AB, 2007), s.242

¹² Lars Nord & Jesper Strömbäck, *Medierna och demokratin*, (Malmö: Holmbergs i Malmö AB, 2007), s.242

¹³ <http://webnews.textalk.com/insidan/vinkling> (hämtad 2011-05-24)

¹⁴ Stig, Hadenius, Lennart Weibull, Ingela Wadbring, *Massmedier: press, radio och TV i den digitala tidsåldern*, (Falun: Scandbook, 2008), s.314

¹⁵ Lars J Hultén, *Journalistens villkor Om plikten att informera och lusten att berätta*, (Borås: Centraltryckeriet AB, 1993), s.20

1.8.5 Objektivitet

Med objektivitet som ett mål eller värde menas vanligen att journalisten bör undvika att utifrån personliga eller gruppintressen ge en framställning som baseras på sakfel, ensidigt urval av fakta, fel i tillämpningen av använda metoder eller logiska inkonsekvenser. En objektiv framställning i denna mening behöver alltså inte vara värderingsfri eller fullständig, och objektivitet bör inte förväxlas med värderingsfrihet, intersubjektivitet eller allsidighet.¹⁶

1.9 Metod

I mitt arbete kommer jag att använda mig av en beskrivande fallstudie som metod för att presentera vilken bild som tidningarna visar. Fallstudien som metod innebär att jag kan plocka en liten del av en stor kaka som då får utgöra verkligheten. För att analysera artiklarna kommer jag använda mig av narrativ analysmetod och med hjälp av mitt teoretiska ramverk kategorisera Forsvarsmaktens och tidningarnas narrativ och svara på frågeställningarna.

1.9.1 Fallstudie

Fallstudien som metod kräver minst två analysenheter för att kunna beskriva.¹⁷ Fallstudien görs på en händelse utifrån Forsvarsmakten och fyra olika tidningar. Fallstudien som metod lämpar sig bra i detta fall eftersom den går att nyttja oavsett ämnesinriktning och det går att lägga fram metoden på flera olika sätt. Slutprodukten av en fallstudie kan vara beskrivande, tolkande eller värderande.¹⁸

Syftet med en fallstudie är att ta en liten del av ett stort förlopp och med hjälp av fallet beskriva verkligheten och säga att fallet i fråga får representera verkligheten.¹⁹ I detta fall kommer en specifik händelse att beskrivas. Denna händelse är en liten del i det stora hela men får representera verkligheten. Fördelen med fallstudien är att den inte behöver ta upp alla händelser utan kan på ett begränsat utrymme ge läsaren en uppfattning om hur något går till.²⁰

1.9.2 Vad är narrativ?

För att förstå innebörden av narrativ analysmetod förklaras här vad narrativ innebär. Nationalencyklopedin förklarar narrativ som något som är berättande, framför allt om texter som framställer händelserna i ett verkligt eller påhittat förlopp i tidsordning.²¹ Narrativ kan förklaras

¹⁶ <http://www.ne.se/objektivitet> (hämtad 2011-05-24)

¹⁷ Peter Esaiasson, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson, Lena Wängnerud, *Metodpraktikan Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, (Vällingby: Elanders Sverige AB, 2010), s.121

¹⁸ Sharan B Merriam, *Fallstudien som forskningsmetod*, (Lund: Studentlitteratur, 1994), s.40

¹⁹ Rolf Ejvegård, *Vetenskaplig Metod*, (Lund: Studentlitteratur, 2003), s.33

²⁰ Rolf Ejvegård, *Vetenskaplig Metod*, (Lund: Studentlitteratur, 2003), s.33

²¹ <http://www.ne.se/narrativ> (hämtad 2011-05-11)

med en berättelse som gör en svår och ofta skrämmande värld begriplig vilket gör det mer förståeligt. Det är genom att vi berättar historier och historier berättas för oss som erfarenheter sprids. Detta gör att vi förstår samhället och det politiska och kulturella landskapet tydliggörs.²²

Narrativer används för att försöka förstå hur vår identitet skapas med och av andra. Det finns inte en metod för narrativ analys som är den bästa utan forskaren kan hitta de narrativ han eller hon anser passa bäst in på sin forskning.²³

1.9.3 Narrativ analysmetod

Narrativ analys ger en ökad förståelse om vår plats i det dagliga samhället men även en ökad förståelse om den mediala maktkamp som råder. En maktkamp där medierna försöker få folk att tänka i vissa banor.²⁴

För att läsa tolka och analysera narrativt material kan man använda sig av två begreppspår, holistisk eller kategoriskt, vilket möjliggör fyra sätt att läsa en narrativ. Jag kommer att använda mig av det kategoriskt-innehållsliga sättet. Här definieras kategorier inom det ämne som studeras, och enskilda yttranden i texten plockas sedan ut. Det samlas sedan ihop och klassificeras. Narrativernas innehåll koncentreras som det synliggörs i enskilda delar av texten, oavsett sammanhanget som i narrativen som helhet.²⁵ Jag kommer att använda mig av kategorierna dagstidningsekonomi, sensationsjournalistik, förenkling, vinkling och objektivitet för att placera de olika tidningars dominanta narrativ utifrån artiklarna.

1.10 Litteratur och material

I mitt arbete har jag valt att hitta problemformuleringen i regeringens veteranutredning för att skapa en spårbarhet till problemet. Teorin är hämtad från medialitteratur som idag används på medieutbildningar vid de större universiteten och högskolorna i Sverige och är skrivna av bland annat professorer i journalistik och massmedieforskning. Metoden är hämtad från en metodbok som vänder sig till studenter vid universitet och högskolor. Materialet till avhandlingen är hämtat från Försvarsmaktens hemsida samt Sveriges fyra största tidningar och deras hemsidor. Dessa fyra tidningar kan representera massmedia i detta fall då de är de två största morgontidningarna och två största kvällstidningarna. TV och radio har utelämnats i analysen för att jag enbart valt att rikta mig mot den skrivande journalistiken. Nedan följer en presentation av varje tidning som användas i analysen.

²² Göran Bergström & Kristina Boréus, *Textens mening och makt Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, (Danmark: Narayana Press, 2005), s.220f

²³ Göran Bergström & Kristina Boréus, *Textens mening och makt Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, (Danmark: Narayana Press, 2005), s.233f

²⁴ Göran Bergström & Kristina Boréus, *Textens mening och makt Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, (Danmark: Narayana Press, 2005), s.256

²⁵ Göran Bergström & Kristina Boréus, *Textens mening och makt Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, (Danmark: Narayana Press, 2005), s.236f

1.10.1 Aftonbladet

Aftonbladet bedriver publicistisk och kommersiell verksamhet inom flera olika medier. Aftonbladet kommer ut 365 dagar om året i hela riket. Du kan också läsa Aftonbladet 24 timmar om dygnet på webben och i mobilen. Aftonbladet når varje dag drygt 2,5 miljoner läsare genom våra olika kanaler.²⁶

1.10.2 Expressen

Expressen är en riksspridd tidning på papper och på nätet med två regionala editioner GT i Göteborg och Kvällsposten i Malmö. Expressen, GT och Kvällsposten når tillsammans med Expressen.se närmare 1,5 miljoner läsare per dag.²⁷

1.10.3 Svenska Dagbladet

Svenska Dagbladet är en riksspridd morgontidning med Stockholm som bas. Varje dag når den cirka 500 000 läsare över hela landet.²⁸

1.10.4 Dagens Nyheter

Dagens Nyheter papperstidning läses av 879 000 personer mellan 15 och 79 år och DN.se har cirka 1,4 miljoner unika webbläsare varje vecka. Dagens Nyheter är landets största annonsmedium inom tryckta tidningar. Dagens Nyheter ingår i Bonnierkoncernen, ett av norra Europas ledande medieföretag.²⁹

1.11 Källkritik

Artiklarna som används i avhandlingen är representativa från verkligheten eftersom det är rikstäckande tidningar och Sveriges fyra största varav två är morgontidningar och två är kvällstidningar. Händelsen (Operation Artemis) inträffade år 2003 och media fick först upp ögonen för detta under 2008, delvis pga sekretess. Samtidighetskravet tillämpas här genom att rapporteringen sker ett par år efteråt och kan då medföra att den är mer tillförlitlig. Nackdelen med detta är att rapporteringen troligtvis innehåller mindre detaljer.³⁰

²⁶ <http://www.aftonbladet.se/koncernen/article12626015.ab> (hämtad 2011-05-25)

²⁷ <http://www.expressen.se/omexpressen/1.1485762/om-expressen> (hämtad 2011-05-25)

²⁸ http://www.svd.se/special/svd_info/valkommen-till-svd-information-och-kontaktadresser_275057.svd (hämtad 2011-05-25)

²⁹ <http://info.dn.se/info/om-oss/> (hämtad 2011-05-25)

³⁰ Rolf Ejvegård, *Vetenskaplig Metod*, (Lund: Studentlitteratur, 2003), s.64

2 Avhandling

I min avhandling kommer jag först att göra en fallbeskrivning om insatsen. Sedan kommer jag att presentera Försvarsmaktens narrativ under den aktuella perioden och sedan kommer jag att presentera respektive tidnings narrativ. Varje presentation avslutas med en sammanfattande resultatdel.

2.1 Operation Artemis

Uganda ockuperade distriktet Ituri redan under kriget 1997 och kvarstannade i området. Redan när överenskommelsen om eld upphör kom till 1999 bestämdes det att Uganda skulle dra sig tillbaka, men detta skede inte förrän 2003. Säkerhetssituationen i området var mycket svår med många konkurrerande milisgrupperingar som ofta hade rövandet av områdets naturresurser, bland annat guld, som drivkraft.

Ett stort antal människor samlades under 2003 till distriktshuvudstaden Bunia och sökte skydd hos de där grupperade små FN-förbanden som dock inte kunde förhindra att människor dödades.

På FN:s begäran organiserade EU med Frankrike som ledare en styrka för att skydda Bunia under det att FN organiserade en brigadstyrka för att freda befolkningen i Ituridistriktet.

Försvarsmakten deltog med 90 personer ur bland annat SSG samt stabspersonal. Del av stabspersonalen fanns vid Artemis högkvarter i Paris. De svenska deltagarna var på plats under juli till september 2003. Under september 2003 avlöstes EU-styrkan av en FN-brigad förstärkt med attackhelikoptrar.³¹

De svenska deltagarna i insatsen anklagades för mörkning och desinformation av en specifik händelse. Den stora uppståndelsen i svensk media blir i samband med att Sveriges Televisions program Uppdrag granskning visar ett avsnitt om Kongoinsatsen³²

2.1.1 Försvarsmaktens narrativ

Försvarsmaktens första artikel från händelserna i Kongo kommer samma dag som det blossar upp i media. En intervju med chefsjurist Stefan Ryding-Berg som utrett händelsen säger att det förekommit tortyrliknande metoder och att inga svenskar varit inblandade. Först när den svenska chefen ingrep avbröts det. 31 maj 2007 tog Högkvarteret emot en anmälan som rörde händelsen och ÖB informerades. ÖB fattade då beslut att detta skulle utredas av chefsjurist Ryding-Berg. Utredningen genomfördes under sommaren och hösten 2007 och baserades enbart på intervjuer då bildbevis saknas. Den sekretessbelagda utredningen var klar i december samma år och

³¹ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Internationella-insatser/Avslutadeinsatser/Truppinsatser/Operation-Artemis--Kongo/> (hämtad 2011-04-27)

³² http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=22620&a=1095122&lid=puff_1095134&lpos=lasmer (hämtad 2011-04-27)

överlämnades då till ÖB. Försvarsmakten väljer att berätta om utredningen nu för att samtliga berörda förband har informerats. Uppgifterna som lämnats till chefsjuristen går isär men händelsen bekräftas av tillräckligt många för att chefsjuristen skall kunna dra slutsatsen att tortyrliknande metoder förekommit. Utredningen visar att den svenske chefen rapporterade till sin chef inom EUFOR men att han inte rapporterade händelsen hem till Högkvarteret. Den svenske chefen säger att han förutsatte att det skulle utredas enligt gällande rutiner inom EUFOR. Anledningen till att utredningen har dröjt var helt enkelt att någon anmälan inte inkom förrän 2007. ÖB har genomfört chefssamtal med den berörda chefen och riktat kritik mot hans bristfälliga rapportering hem till Högkvarteret. Försvarsmakten har informerat den berörda nationen om att en utredning inletts. Samtidigt har Försvarsmakten fått besked av den berörda nationen att de inte kan bekräfta uppgifterna.³³

Två dagar senare publiceras en artikel där återigen chefsjuristen blir intervjuad efter sin utredning om händelsen i Kongo. Utredningen visar att ingen rapport skickades hem till Sverige utan att den enbart rapporterades som inträffad säkerhetshändelse. Chefsjuristen menar att Försvarsmakten kunde ha agerat snabbare. Misstankarna var så pass allvarliga att de borde ha tittat närmare på dem, även om det inte fanns anledning att dra igång en hel utredning. Han säger också att det vid varje operation av den här typen förekommer rykten och att Försvarsmakten inte kan utgå från att de har någon substans förrän de blivit mer konkretiserade. Utredningen har ägt rum med enbart svenska officerare och enligt chefsjuristen har alla varit mycket öppna med vad de upplevt.³⁴

Försvarsmakten meddelar att händelserna under Operation Artemis kommer att utredas på nytt av Frankrike och att de kommer att stödja dem i utredningen. Försvarsmaktens chefsjurist har på önskan från Frankrike varit i Paris och haft en genomgång av sin utredning där han kom fram till att fransk militär personal med största sannolikhet använt sig av förhörsmetoder som utgör brott mot folkrätten. Efter hans genomgång beslutade Frankrike att göra en fördjupad utredning av händelsen. En utredning där Frankrike har ansvaret men svenska Försvarsmakten stödjer.³⁵

Insatschefen Anders Lindström intervjuas kring händelserna i Kongo och säger att innan EUFOR anlände pågick det mord, våldtäkter och plundring i området. Något svenskarna och fransmännen lyckades stoppa. Han säger också att EUFOR var i strid dagarna före händelsen på campen. Lindström säger att officerarna hade med sig det perspektivet när de uppfattade det som hände på campen. ”Men oavsett vilken situation de befinner sig i har alla svenska officerare, soldater och sjömän ansvar att ingripa, anmäla till närmaste chef och rapportera hem om de observerar brott mot krigets lagar eller de regler som finns i ett insatsområde.”³⁶

³³ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Anmalan-om-tortyrliknande-forhor-i-Kongo-2003-utredd/> (hämtad 2011-04-27)

³⁴ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Forsvarsmakten-kunde-ha-agerat-snabbare/> (hämtad 2011-04-27)

³⁵ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Artemis-utreds-igen/> (hämtad 2011-04-28)

³⁶ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Strid-fore-misshandel-i-Kongo/> (hämtad 2011-04-28)

Chefen för specialförbanden, konteramiral Jörgen Ericsson säger att de svenska soldaterna genomförde en svår operation med svåra förhållanden, men resultatet var bra. Det visar både Försvarsmaktens och EU:s utvärderingar. En incident inträffade under Operation Artemis som utretts där inga svenska soldater deltog. Den svenske chefen, översten Hans Alm anmälde händelsen till den franske chefen varvid aktiviteten avbröts. Incidenten ska inte överskugga den insats som SSG och FJS genomförde med ett bra resultat säger Ericsson. Han har ett stort förtroende för Hans Alm men han brast i rapporteringen hem till Sverige.³⁷

Försvarsmakten publicerar delar av den så kallade Artemisutredningen som varit sekretessbelagd. Namnen är strukna i dokumentet som offentliggör slutsatser och rekommendationer. Det som framgår av dokumentet är att det förekommit tortyr i samband med förhöret men att det inte finns något som tyder på att någon svensk medborgare gjort sig skyldig till detta. Det anses dock som ett brott att inte ha rapporterat händelsen hem till Högkvarteret i Stockholm.³⁸

Konteramiral Jörgen Ericsson tillträdde 2005 som chef för specialförbanden och efterlyste vid ett flertal tillfällen en anmälan om misstänkt folkrättsbrott i samband med händelserna i Kongo. Han säger att det fanns motstridiga uppgifter i omlopp och det var centralt att få in en anmälan för att kunna inleda en utredning. Ericsson skall ha uppmanat sagesmannen vid ett flertal tillfällen under 2005 och 2006 men först i maj 2007 författades den formella anmälan.³⁹

ÖB Håkan Syrén meddelar att specialförbanden skall utredas. ÖB vill klarlägga en del förhållanden inom specialförbanden som det diskuterats och gått rykten om. ÖB säger att vi måste gå till botten med det här och att det bara finns vinnare med en utredning, inte minst specialförbanden själva. Under tiden som utredningen pågår kommer chefen för specialförbanden Jörgen Ericsson och översten som är chef för specialförbandsledningen ha andra uppgifter.⁴⁰

Överste Hans Alm avslutar sitt stabsuppdrag i Tchad när en ersättare utsetts och är redo att ta över meddelar Försvarsmakten. Insatschef Anders Lindström säger att han fått kritik för det som inträffade 2003 men att han inte är anmäld för något brott. I flera medier uppges det att Hans Alm skulle vara chef för den svenska specialförbandsstyrkan i Tchad vilket är felaktigt. Specialförbandsinsatsen leds av en irländsk general med stöd av en multinationell stab.⁴¹

Överste Hans Alm gjorde sin första intervju med svensk media i Sveriges Radio Ekot. Försvarsmakten publicerar en artikel med citat hämtat från den intervjun. Alm säger att han gjorde fel i att inte rapportera att säkerhetsförhöret höll på för länge. Han berättar också att de två dygn före händelsen angripit milisens militära högkvarter och utsatts för beskjutningar. ”Två

³⁷ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Svar-operation-i-Kongo/> (hämtad 2011-04-28)

³⁸ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Delar-av-kvalificerat-hemliga-Artemisdokument-offentliga/> (hämtad 2011-04-28)

³⁹ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Chefen-for-specialforbanden-efterlyste-anmalan/> (hämtad 2011-04-28)

⁴⁰ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Specialforbanden-utreds/#> (2011-04-28)

⁴¹ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Overste-avslutar-sitt-uppdrag-i-utlandsinsats/> (hämtad 2011-04-29)

nätter i rad låg vi i eldställningar och väntade på en attack, en befarad hämnd”. Alm säger att han inte uppfattade situationen med flyktingen speciellt anmärkningsvärd mer än att förhöret pågick för länge. Alm uppmärksammades på kvällen att förhöret fortfarande pågick och kontaktade då hans chef, den franske översten som sedan stoppade förhöret. Någon skenavrättning är Alm övertygad om att det inte har skett.⁴²

IFODT har utrett händelserna i Kongo där både svenska och franska militärer har förhörts. Utredningen visar att den unge mannen som tagit sig in i lägret över taggtrådsbarriären hållits kvar i lägret. Under den tiden har han temporärt haft en luva över ansiktet vid förflyttningar för att inte kunna rekognoscera hela området. Utredningen visar på att inga övergrepp motsvarande de som beskrivs i paragraf tre i den europeiska konventionen beträffande mänskliga rättigheter tillfogats den unga mannen. Utredningens slutsats är att de grava anklagelserna mot förbanden och dess chefer är ogrundade.⁴³

Försvarsmakten offentliggör stora delar av utredningen om händelsen i Kongo efter att ha sekretessprövat den. Vissa delar av utredningen omfattas fortfarande av sekretess och därför publiceras inte allt.⁴⁴

ÖB har träffat de förtroendevalda ur SSG och SIG. De är upprörda hur händelsen har presenterats i media. ”Hade det som målats upp i media verkligen inträffat skulle händelsen ha avbrutits på plats och anmälts för längesen”. Enligt förtroendemännen är det en personlig vendetta bakom anmälan. De tycker att granskningen som insatschefen Anders Lindström skall leda är bra.⁴⁵

2.1.1.1 Resultat

Försvarsmakten försöker tydligt i sina artiklar redogöra händelseförloppet, gärna med datum och årtal. Artiklarna är detaljrika i vem som uttalar sig då oftast namn, grad och befattning framgår tydligt. Ur ett narrativt perspektiv är artiklarna objektiva och förklarande. Försvarsmakten vågar ändå kritisera sin egen personal genom att förklara att misstag har begåtts då ingen anmälan skedde hem till Högkvarteret. Insatschefen Anders Lindström säger i en artikel att det som uppgetts i media om överste Hans Alms befattning i Tchad är felaktigt. Ett sätt för Försvarsmakten att tydliggöra sin bild av situationen. Försvarsmakten vinklar artiklarna för att det skall vara förståeligt för läsaren men de håller fortfarande kvar objektiviteten.

⁴² <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Hans-Alm-berattar-sjalv-om-Artemis/> (hämtad 2011-04-29)

⁴³ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Fransk-utredare-Ingen-tortyr-i-Kongo/> (hämtad 2011-04-29)

⁴⁴ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Artemisutredning-offentlig/> (hämtad 2011-04-29)

⁴⁵ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Specialforbanden-traffade-OB/> (hämtad 2011-04-29)

2.1.2 Expressens narrativ

Den första artikeln som Expressen publicerar kommer samma dag som fallet uppdagas i media. Rubriken lyder ”Svensk militär hemlighöll skenavrättningar”. Ingressen talar direkt om en tortyr som de franska soldaterna genomfört och att svenska officerarna sett på när detta har skett. Det framgår att händelsen har hemlighålls för försvarsledningen och att en officer som deltagit vid insatsen på plats i Kongo själv gjort anmälan vilket styrks av ett citat från Försvarsmaktens chefsjurist. Chefsjuristen menar att vissa svenska officerare på platsen har märkt att fransmännen utsatt en tillfångatagen man för misstänkt skenavrättning, medan en del svenska officerare på plats inte har märkt av någonting alls. Den svenske chefen på plats skall ha ingripit och protesterat hos de franska soldaternas befäl vilket gjorde att tortyren avbröts. Någon information hem till Sverige blev det inte vilket borde ha gjorts enligt chefsjuristen. ÖB har haft ett samtal med den svenske befälhavaren som tillrättavisats. Artikeln avslutas med att förklara att Operation Artemis är den farligaste insats som Sverige deltagit i sedan Kongo på 60-talet.⁴⁶

Efter första artikeln dröjer det nio dagar innan nästa dyker upp. Den talar om att den svenske överstelöjtnanten som var högste svenske chef på plats blivit befordrad efter insatsen samt erhållit det franska nationalförsvarets högsta ordensmedalj. Den franske översten som var chef på plats och chef över den svenske överstelöjtnanten tilldelades kungliga Nordstjärneorden utav Sverige, den finaste utmärkelsen Sverige kan ge till en utländsk medborgare. Artikeln innefattar påståenden från en av de svenska soldaterna om att den svenske överstelöjtnanten skulle ha stoppat en rapport om händelsen. Samt att han och den franske översten hade en överenskommelse om detta. Avslutningen förklarar att svenske chefen haft chefssamtal med ÖB och att den misstänkta tortyren utretts i Frankrike där resultatet blev att det inte gick att påvisa att inslag av tortyr förekommit. Den franske ÖB beslutade att händelsen skulle utredas vidare.⁴⁷

Dagen efteråt publiceras en artikel med fokus på ÖB och hans agerande med rubriken ”ÖB visste om övergreppen”. ÖB skall ha fått information om händelserna år 2006 men inte agerat. Detta enligt tidigare arméchefen Paul Degerlund som vid detta uttalande har avslutat sin tid i Försvarsmakten. ÖB uttalar sig inte i artikeln utan hans försvarare blir chefsjuristen Stefan Rydning-Berg. Han förklarar att alla som vetat om någonting har kunnat göra en anmälan oavsett om man är ÖB eller arméchef. Artikeln avslutas med en faktaruta som innehåller vad ÖB sagt i Tv under gårdagen, hur verkligheten varit och att Försvarsmakten blivit bestulna på bilder på tortyroffret.⁴⁸

Den femte april slår Expressen på stort och släpper tre artiklar. Först ut är en artikel som direkt börjar vända sig mot försvarsledningen med rubriken ”Brevet avslöjade tortyren – men försvarsledningen gjorde inget.”. Expressen har i artikeln intervjuat chefen för specialförbanden där han förnekar att försvarsledningen försökt mörka händelsen. Expressen säger i artikeln att uppgifter till tidningen motsäger detta och att ämnet varit uppe både 2003 inom SSG och även 2005 hos specialförbandsledningen men inga åtgärder skall ha vidtagits. Efter 2005 skall ämnet

⁴⁶ <http://www.expressen.se/nyheter/1.1097596/svensk-militar-hemligholl-skenavrattningar> (hämtad 2011-04-28)

⁴⁷ Expressen, 080403, TT, ”Befordrades trots tortyrmisstankar”

⁴⁸ <http://www.expressen.se/nyheter/1.1109853/ob-visste-om-overgreppen> (hämtad 2011-04-28)

ha lyfts flertalet gånger för ett antal höga befäl på Högkvarteret i Stockholm. Uppgifterna skall ha nått ÖB Håkan Syrén under juni 2006. Försvarsmaktens chefsjurist fick först fallet på sitt bord cirka ett år senare.⁴⁹

ÖB har valt att inte ta några intervjuer med Expressen och en presskontakt menar att ÖB inte har någon lucka för intervju i kalendern. Förvarsutskottet har skickat en kallelse till Försvarsmakten där ÖB uppmanas att komma till ett möte för att svara på frågorna om händelserna i Kongo. Expressen gjorde ett försök att få en kommentar av ÖB när han anlände till sitt hem men han undvek reportern.⁵⁰

Den tredje artikeln som publiceras denna dag med rubriken ”Sjög snapsvisor om hur de sköt ner barnsoldaten” talar om att SSG firat händelserna i Kongo 2003 med en skål under deras högtidsmiddag. Sedan lyfts ett motto upp som enligt artikeln är SSGs inofficiella.⁵¹

Expressen tar en annan vinkel på händelsen och använder sig av rubriken ”Svenska läkarna hjälpte inte till”. En intervju med en av de svenska läkarna som var på plats i Kongo under insatsen. Artikeln tar upp vilka skyldigheter en läkare har, oavsett militär eller civil. En läkare har alltid en skyldighet att hjälpa och bistå en person som kan misstänkas vara skadad säger Tomas Flodin, ordförande i Svenska läkarförbundets etik- och ansvarsråd. Läkaren som intervjuas och var på plats i Kongo vill inte diskutera detta och hänvisar till den utredning som görs. Journalisten skriver i artikeln att Expressen försökt klarlägga om de svenska läkarna gav den plågade Josef någon hjälp eller om de kontrollerade med fransmännen hur pojken mådde. Inget tyder på detta blir resultatet.⁵²

Expressen avslöjar att den svenske SSG-översten är utsänd på en ny hemligstämplad tjänstgöring. Trots att översten fått kritik av ÖB för att han skrev en falsk rapport hem till Sverige och att han inte anmälde tortyren har ÖB fullt förtroende för honom. SSG-översten skall vid ett möte ha ställt frågan till ÖB och svaret var då att han hade full förtroende för honom. SSG-översten är placerad vid en stab utomlands men måste troligtvis kallas hem pga den utredning som påbörjats.⁵³

Försvarsmakten meddelar via ett pressmeddelande att de tänker utreda händelserna. ÖB säger att vi är i en allvarlig situation och att han verkligen vill gå i botten med händelsen. ÖB tror att det bara finns vinnare med en utredning, inte minst specialförbanden själva som verkligen kan få förklara sig.⁵⁴

Tidigare försvarsministern Leni Björklund kritiserar ÖB Håkan Syrén för att hon fick veta något om den misstänkta tortyrskandalen. Hon säger att hon blir bedrövad när hon läser om det i

⁴⁹ <http://www.expressen.se/1.1111463> (hämtad 2011-04-28)

⁵⁰ Expressen, 080405, Lars Tegermark, "Försvarsutskottet kräver ett svar"

⁵¹ <http://www.expressen.se/nyheter/1.1111464/sjong-snapsvisor-om-hur-de-skot-ner-barnsoldaterna> (hämtad 2011-04-28)

⁵² <http://www.expressen.se/1.1112408> (hämtad 2011-05-02)

⁵³ Expressen, 080407, Maud Cordenius, Micke Ölander, "Översten utsänd på nytt uppdrag"

⁵⁴ Expressen, 080409, Behrang Behdjou, "Försvarets specialförband utreds"

tidningarna. Leni var med och beslutade om att ge den svenske översten Nordstjärnorden för sina insatser i Kongo. Vid det tillfället var hon ovetandes om tortyrmisstankarna.⁵⁵

Expressen påstår att det finns en kultur inom SSG att den som ”inte passar in kan sticka”. Specialförbandens högste chef Jörgen Ericsson bekräftar att han hört dessa uppgifter men att han inte känner igen dem. ÖB har beslutat om att utreda kulturen inom specialförbanden och både Ericsson och SSG-översten lämnar tillfälligt sina uppdrag inom specialförbanden.⁵⁶

Försvarsmakten kallar hem SSG-översten från sitt utlandsuppdrag i förtid. Enligt Expressen skall översten ha bett om att få tjänstgöra utomlands i minst 30 dagar för att kunna få medalj för sin insats. Beskedet att han blir hemkallad var inte oväntat då en delegation från det franska försvaret inlett en utredning av metoderna som användes i Kongo.⁵⁷

Hans Alm intervjuas i Sveriges Radio Ekot. Alm förnekar att han sett någon skenavrättning och han är övertygad om att detta inte har skett. Hans Alm medger att en officer beskrivit för honom att fången hade skrikit och att det hade pågått för länge. Alm säger också att han gjort fel då han inte tillsett att händelsen utretts ordentligt.⁵⁸

En månad efter att första artikeln publicerats i Expressen kommer nyheten om den franska utredning som gjorts av händelsen. Artikeln publiceras innan Försvarsmakten släppt något pressmeddelande då Expressen hänvisar till egna källor. Resultatet av den franska utredningen visar att ingen tortyr skett.⁵⁹

Efter att Försvarsmakten släppt hela utredningen kring tortyrskandalen menar Expressen att mer än tortyren av fången Josef har skett, men hemlighållits. En svensk soldat skall ha utsatts för kränkande behandling av en fransk officer. Svensken tog illa vid sig och den franske officeren fick en tillrättavisning. Försvarsledningen har framställt Operation Artemis som en stor framgång, inte minst samarbetet med fransmännen. När utredningen nu är offentlig framgår det att det finns flera händelser som svenskarna reagerat över men som inte utretts.⁶⁰

2.1.2.1 Resultat

Hos Expressen identifieras direkt via den första artikelns rubrik tendenser av sensationsjournalistik. Rubriken ”Svensk militär hemlighöll skenavrättningar” menar på att flera skenavrättningar skett. I texten handlar det om en misstänkt skenavrättning. Narrativet i texterna är vinklat med en bild som gör det mer begripligt för publiken. Ingen av artiklarna pratar om att stora delar av operationen var lyckad. Artiklarna ”Sjöng snapsvisor om hur de sköt ner barnsoldaten.” och ”Svenska läkarna hjälpte inte till” är exempel på när rubrikerna inte har någon

⁵⁵ Expressen, 080409, Micke Ölander, ””Jag borde fått veta tidigare””

⁵⁶ Expressen, 080410, Micke Ölander, ”Nu tvingas ÖB utreda kulturen i specialförbanden”

⁵⁷ Expressen, 080412, Micke Ölander, ”ÖB kallar hem SSG-översten”

⁵⁸ Expressen, 080419, Micke Ölander, ”Översten: Känsligt anklaga fransmän”

⁵⁹ <http://www.expressen.se/1.1135878> (hämtad 2011-04-28)

⁶⁰ Expressen, 080429, Micke Ölander, ”Svensk soldat kränktes av fransk officer”

grund i den efterföljande texten. Det är texter som är till för att underhålla publiken och exempel på när sensationsjournalistiken tar utrymme från nyhetstext och där faktamaterial omvandlas till dramatiska händelser.

2.1.3 Aftonbladets narrativ

Aftonbladets första artikel har rubriken ”Svensk militär slog inte larm om tortyr”. Artikeln släpps i samband med att fallet uppdagas hos SVT i programmet Uppdrag granskning. Artikeln inleds med lite fakta om bakgrunden till insatsen och vilka svenskar som deltog. Sedan börjar rapporteringen från själva händelsen som i denna artikel benämns tortyrförhör. De franska soldaterna lade en strypsnara runt halsen på den gripne mannen, mitt framför ögonen på den svenska truppen. Mannen utsattes för tortyrliknande behandling i flera timmar. Informationen hänvisas till SVT:s Uppdrag granskning. Ingen anmälan inkom till Försvarsmakten direkt. Först fyra år efter insatsen gjordes en anmälan om tortyr till Högkvarteret från en av svenskarna som deltog i insatsen, dock inte den svenske befälhavaren. Försvarsmaktens chefsjurist Stefan Ryding-Berg blir intervjuad och han säger att detta borde ha anmälts och utretts omgående. Om det finns minsta misstanke om brott mot folkrätten bör man agera direkt. Uppgifterna går isär säger chefsjuristen. Vissa har för honom uppgivit att armarna bands fast, några såg offret utsättas för skenavrättningar men det finns också de som inte alls uppmärksammat händelsen. SVT:s granskning menar på att ÖB och andra ledande personer i Försvarsmakten vetat om händelsen utan att agera. En källa menar på att det varit en mörkläggning från Försvarsmaktens sida men det nekar presschefen Roger Magnergård till. Han menar på att de agerat så fort de kunnat efter att de fick in en formell anmälan.⁶¹

Andra artikeln släpps dagen efter med en utveckling av tidigare information. Artikeln förklarar mer i detalj hur händelsen gick till. Två anonyma källor är citerade från SVT. Soldaternas bild är att fransmännen genomfört ett förhör som har gått för långt, ren tortyr. Försvarsmaktens presschef uttalar sig i TV-reportaget och säger att det förekom ett förhör där det användes tortyrliknande metoder. Ett förhör som inte genomfördes av svenska soldater. Sedan skiljer åsikterna. Försvarsmakten säger att det svenska förbandet ingrep och stoppade tortyren. SVT:s Uppdrag granskning ger en annan bild. Förhöret fortsatte i sex timmar. Artikeln avslutas med en passning mot ÖB och utrikesminister Carl Bildt där journalisten tycker att ÖB har en del att förklara samt att Bildt skall få en tuffare samtalston mot sina franska kollegor.⁶²

Ännu en artikel publiceras med citat från SVT:s Uppdrag granskning där det påstås att den unge kongolesen torterades i åtta timmar. De franska soldaterna skall ha lagt en strypsnara runt halsen på den unge mannen och en påse över huvudet. Därefter drevs han runt framför ögonen på de svenska soldaterna. ”Fången kved och stryptes när han hasade fram. Det var oerhört förnedrande, säger en soldat.”⁶³

⁶¹ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article2123565.ab> (hämtad 2011-05-02)

⁶² Aftonbladet, 080326, Mats Engström, ”Försvaret behövde fyra år för att utreda tortyren”

⁶³ Aftonbladet, 080326, Andreas Victorzon, ”Fånge torterad – svenskar såg på”

Första gången ÖB går ut och möter kritiken är åtta dagar senare till TT. ÖB säger då att det funnits rykten och påståenden som nått honom då och då men att det varit ganska lösryckt. Först under sommaren 2007 uppfattade ÖB att det var ett måste att göra någonting åt alla rykten. Samtidigt innehåller artikeln en intervju med Försvarmaktens chefsjurist som talar om att utredningen de gjort visar att det finns bilder på tortyren i två av myndighetens arkiv. Chefsjuristen har besökt båda arkiven men inte hittat några bilder. En anonym officer vittnar om att han har fått sitt säkerhetsskåp uppbrutet där bilder på det påstådda övergreppet skall ha funnits. Bilderna har inte påträffats när artikeln är skriven. Förvarsminister Sten Tolgfors får en fråga i artikeln om agerande vid misstänkta folkrättsbrott. ”Folkrättsbrott ska aldrig förekomma och när de förekommer ska det finnas goda rutiner för att hantera det. Blotta misstanken är inte acceptabel.”. Artikeln avslutas med återkoppling mot SVT:s Uppdrag granskning där de ställer olika uppfattningar mot varandra. Försvarmakten hävdar att tortyren avbröts när en svensk överstelöjtnant ingrep medan en helt annan visas i SVT där det påstås att svenska soldater uppmanade förgäves befälhavaren att stoppa tortyren.⁶⁴

Efter många rykten väljer Försvarmakten att gå ut med att de skall utreda specialförbanden och specifikt händelserna i Kongo. ÖB säger att han har svårt att leda en verksamhet på rykten men att han har förstått att rykten kan ha sådan innebörd att man måste leda dem. ÖB menar att Försvarmakten verkligen vill klarlägga detta och att alla rykten inte gagnar förtroendet för specialförbanden. Utredningen leds av insatschefen generallöjtnant Anders Lindström och under utredningen tar specialförbandets chef konteramiral Jörgen Ericsson en paus med motiveringen från ÖB, ”därför att man inte skall utreda sig själv”. Politikerna i riksdagens försvarsutskott får chefsjuristens utredning som gjorts och de får även besöka SSG och SIG.⁶⁵

En kort nyhet publiceras där det lyfts upp att den kritiserade officeren som ledde den svenska insatsen i Kongo 2003 och även insatsen i Afghanistan 2002 nu är på plats i Tchad som chef. Detta trots att han har kritiserats för att inte ha ingripit och försökt stoppa franska soldaters tortyr av en kongoles fem år tidigare.⁶⁶

Samma dag som Aftonbladet släpper artikeln om att den kritiserade officeren leder Tchadstyrka meddelar Försvarmakten att de kallar hem honom från sin tjänst. Han tas ur tjänst tills vidare och ÖB faller för trycket från politiker och medier, men också inifrån Försvarmakten där han 2007 fattade ett beslut att låta officeren åka på nytt upplandsuppdrag. Detta efter att han har genomfört chefssamtal med honom med anledning av händelserna i Kongo 2003. Insatschefen motiverar beslutet med ”Efter allt som varit i media, från uppdragsvidare och internt har onsdagens beslut fattats”. ÖB förklarar varför specialförbandets chef stängs av under utredningen. ”Det handlar om uttryck som har direkt koppling till kultur inom förbanden, påstående som kan kopplas till ledarskap, och att det finns starka personliga spänningar som måste lösas upp.”. Insatschefen Lindström meddelar att han informerat officeren om beslutet att ta hem honom från Tchad men han kommenterar inte hans reaktion utan säger att han kommer få chanser att uttala sig när han kommer hem.⁶⁷

⁶⁴ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article2185697.ab> (hämtad 2011-05-03)

⁶⁵ Aftonbladet, 080409, TT, ”Försvarets specialförband ska utredas”

⁶⁶ Aftonbladet, 080411, TT, ”Kritiserad officer leder Tchadstyrka”

⁶⁷ Aftonbladet, 080411, Leif Svensson / TT, ”Kongoofficeren kallas hem från Tchad”

2.1.3.1 Resultat

Aftonbladet försöker tydligt måla upp en bild hur händelsen har gått till i Kongo. De klipper gärna in citat från personer som ÖB och försvarsminister Tolgfors för att få tyngd i texten. Ur ett narrativt perspektiv försöker de måla upp bilden på ett förklarande sätt som gör det möjligt för läsaren att förstå. Rubrikerna hos Aftonbladet är inte likt Expressen jagande efter läsarnas ögon men rubriken har i vissa delar inte någon substans i texten. ”Försvaret behövde fyra år för att utreda tortyren” är en sådan. Utredningen tog cirka sju månader från det anmälan inkom. Aftonbladet har en saknad av objektivitet och tydliga tecken på sensationsjournalistik.

2.1.4 Dagens Nyheters narrativ

Dagens Nyheters första artikel med rubriken ”Försvaret väntade på tortyranmälan” förklarar varför utredningen dröjt trots att chefen för specialförbanden, konteramiral Jörgen Ericsson vetat om att svenska FN-soldater bevittnat tortyr. Anledningen är att ingen formell anmälan inkommit till Försvarsmakten förrän 2007 trots att Ericsson uppmanat uppgiftslämnaren att både 2005 och 2006 inkomma med en anmälan. Förre arméchefen Paul Degerlund informerade ÖB 2006 efter att ha fått information via ett brev från en officer som var på plats i Kongo 2003. Utredningen som presenterats i artikeln riktar kritik mot den svenske chefen på plats. Försvarsmaktens chefsjurist säger, ”det inte kan ligga på en chef ute i en operation att strypa information, om begångna överträdelser mot de mänskliga rättigheterna, till Högkvarteret.”. ÖB säger att det funnits rykten och påståenden men det var först sommaren 2007 han uppfattade att Försvarsmakten var tvungen att göra någonting.⁶⁸

ÖB Håkan Syrén drar igång en utredning om ledarskap, förbandskultur och konflikthantering inom specialförbanden. Detta förklarar på en presskonferens på Högkvarteret i Stockholm. ÖB betonar att svenska förband inte begått något folkrättsbrott. Syrén säger att de nu agerar delvis på rykten något han dragit en lärdom om att man ibland även måste agera och leda på rykten. Utredningen kommer att ledas av insatschefen Anders Lindström.⁶⁹

Försvarsmakten meddelar att den officer som kritiserats för händelserna i Kongo 2003 får lämna sitt stabsuppdrag i Tchad. Officieren har stor erfarenhet av internationella uppdrag. Försvarsmaktens insatschef säger att det i flera medier uppges att han personen i fråga skulle vara chef för den specialförbandsstyrkan som är i Tchad vilket är felaktigt. Lindström poängterar att officeren blivit kritiserad för händelserna 2003 men att han inte är anmäld för något brott. Både Lindström och ÖB har fullt förtroende för honom.⁷⁰

⁶⁸ DN, 080405, TT, ”Försvaret väntade på tortyranmälan”

⁶⁹ DN, 080410, Anders Hellberg, ”Ledarskap utreds efter Kongofallet”

⁷⁰ DN, 080412, Philip Ramqvist och TT, ”Officieren i Kongo får lämna uppdrag”

Överste Hans Alm intervjuas i Ekot och förklarar där att han inte ifrågasätter Forsvarsmaktens chefsjurist som utrett händelserna i Kongo. Chefsjuristens utredning visar på att det förekommit tortyr i samband med förhöret. Överste Alm förklarar att han inte sett någon skenavrättning och betvivlar att det skulle ha ägt rum. Alm säger att en av hans soldater kom till honom och framförde att det var en obehaglig situation. Alm talade då med den franske översten och bad honom avbryta förhöret. Dagen efter redovisade den franske översten för Alm att fången släppts och talade om att svenskarna missuppfattat det som pågått. Alm säger att han begick ett stort misstag när han inte skrev en rapport om vad som inträffat men han menar på att han inte ville anklaga en nation för övergrepp.⁷¹

Den franska utredningen presenteras och den visar på att de franska soldaterna inte ägnat sig åt tortyr. Den franske generallöjtnanten som utrett händelsen har endast en soldat i sin utredning som är säker på anklagelserna och generallöjtnanten anser att bakgrunden till det vittnesmålet kan vara en personkonflikt.⁷²

Forsvarsmaktens chefsjurist intervjuas och menar på att den svenske officer som anmält händelserna har tvingats till tystnad. Chefsjuristen säger att officeren berättat att han blivit utsatt för ”kränkande särbehandling” och att ”det var hans skyldighet som svensk soldat och officer att rapportera brott mot folkrätten och de mänskliga rättigheterna.”. Officeren skall ha framfört kritik till chefer inom specialförbanden men tvingats till tystnad. Utredningen som gjorts visar att en tortyr har ägt rum och att en klar bild om händelsen kommit upp trots att det var fyra år sedan. Ett påstående om att det skall finnas bilder på den gripne kongolesen och hur han behandlades på FJS i Karlsborg, något chefsjuristen nekar till då bilderna inte hittats.⁷³

2.1.4.1 Resultat

DN har sakliga artiklar med rubriker som har koppling till texten. Ur ett narrativt perspektiv visar DN en objektivitet och de försöker styrka artikeln med citat och fakta från utredningen som gjorts.

2.1.5 Svenska Dagbladets narrativ

Den första artikeln släpps i SvD 25 mars i samband med att händelsen uppdagas i media. Rubriken lyder ”Svensk militär larmade om tortyr” och förklarar att en anmälan om tortyr inkommit till Högkvarteret, först fyra år efter insatsen. Chefsjurist Ryding-Berg som är den som utrett händelsen säger att brott mot folkrätten med största sannolikhet begicks. SvD tar utklipp från SVT:s Uppdrag granskning där en svensk soldat säger att det var oerhört förnedrande och det är inte på det sättet en fånge ska hanteras. Forsvarsmaktens utredning visar inte samma bild utan den säger att tortyren avbröts då en svensk befälhavare ingrep. Utredningen visar att vittnesmålen

⁷¹ DN, 080420, Anders Hellberg, ”Jag såg ingen tortyr i Kongo”

⁷² DN, 080420, Gunnar Jonsson, ”Fransk utredning avvisar tortyranklagelser”

⁷³ <http://www.dn.se/nyheter/sverige/tortyr-anmalare-blev-tystad> (hämtad 2011-05-04)

har en skild bild av händelsen och riktar kritik mot befälhavaren. Befälhavaren borde ha rapporterat hem till Stockholm eftersom det bryter mot reglerna. ÖB har genomfört chefsamtal med befälhavaren efter att det uppdagats för honom. Den franska utredningen som gjorts kom fram till att det inte går att bevisa att någon tortyr genomförts.⁷⁴

Frankrike väljer att återigen utreda om franska soldater hållit i några tortyrliknande förhör och genomfört skenavrättningar trots att deras första utredning visat att ingen tortyr kunde bevisas. En svensk delegation har besökt Frankrike och den franske ÖB har beslutat att händelsen ska utredas vidare.⁷⁵

Tredje artikeln som SvD publicerar tar upp att slutresultatet av den svenska utredningen tydligt visar att franska soldater bröt mot folkrätten och att det var den svenske insatschefen som fick fången släppt. SVT:s Uppdrag granskning som journalisten hänvisar till visar att ÖB känt till tortyren i två år och att det inte var på svenskarnas bevåg som de tortyrliknande förhören avbröts. En officer som var på plats säger att ”Han gjorde ingenting under hela händelsen”. Försvarsmaktens chefsjurist står fast vid att den svenske chefen pratade med den franske chefen på plats vilket fick följden att fången släpptes. Chefsjuristen håller med om att utredningen kom igång sent men förklarar det med att det behövdes en formell anmälan att starta utredningen på, inte enbart rykten. Chefsjuristen förklarar vidare att utredningen var klar i december men har varit hemligstämplad men Försvarsmakten har valt att svara på frågor när journalisterna ringt.⁷⁶

Två dagar senare kommer en till nyhet som skriver att tortyrförhören var kända av Försvarsmakten redan 2005. Nyheten skrivs när delar av den svenska utredningen blivit offentlig. Artikeln citerar direkt från utredningen som chefsjuristen Stefan Ryding-Berg gjort. ”Jag finner således utrett att det förekommit tortyr i samband med förhöret av den tillfångatagne ynglingen i Bunia den 13 juli 2003. Jag finner vidare att det inte finns något som tyder på att svenska medborgare gjort sig skyldiga till dessa excesser /.../”. Chefsjuristen kritiserar officeren att han på plats i Kongo ströp informationen till Högkvarteret i Stockholm. Chefen för specialförbanden, konteramiral Jörgen Ericsson säger att han redan 2005 hörde talas om incidenten via en massa rykten. Han uppmanade individen ifråga både 2005 och 2006 att skriva en formell anmälan men den kom först 2007 vilket gjorde att utredningen dröjde. Ingenting har mörkats.⁷⁷

Försvarsmakten meddelar den 10 april via ett pressmeddelande att de skall utreda specialförbanden och deras ledarskap och kultur inom förbandet. ÖB säger att han verkligen vill gå till botten med det här. Granskningen leds av insatschefen Anders Lindström. ÖB meddelar också att chefen för specialförbanden tar ett steg tillbaka för att inte sitta och utreda sig själv.⁷⁸

Vid en presskonferens svarade ÖB att överste Hans Alm tjänstgjorde på Högkvarteret. Ett formellt rätt svar men vid den tidpunkten tjänstgjorde han i Tchad. En källa till SvD menar att

⁷⁴ SvD, 080325, TT, ”Svensk militär larmade om tortyr”

⁷⁵ SvD, 080401, TT, ”Frankrike utreder tortyrlarm på nytt”

⁷⁶ SvD, 080403, Simon Bynert, ”ÖB kände till franska tortyrförhör”

⁷⁷ SvD, 080405, Mikael Holmström, ”Tortyrförhör var kända av försvaret redan 2005”

⁷⁸ SvD, 080410, Negra Efendic, ”ÖB synar specialförbanden”

man till varje pris ville undvika en sammankoppling mellan Kongoincidenten och Tchadstyrkan. Försvarsmaktens presschef säger att de inte kan kommentera enskilda personers befattningar inom specialförbanden. Insatschef Anders Lindström är mer öppen och säger att Alm är i Tchad och kommer att skickas hem så fort en ersättare har hittats. Orsaken till detta är att han skall ha andra arbetsuppgifter under utredningen.⁷⁹

Folkrättsexperten Per Broström, lärare vid Försvarshögskolan intervjuas och riktar kritik mot ÖB och Försvarsmakten. ”Förbandschefer har bett om rådgivare i folkrätt för svenska trupper utomlands – men har fått nej av försvarsledningen”. Per tycker det är naivt att kasta oss in i ett samarbete med länder som har en kolonial tradition. Han vet inte bakgrunden till varför flera förbandschefer fått nej när de bett om juridisk hjälp. Han vet inte om avslagen beror på bristande resurser eller att inte juridiken tas på allvar. Per är själv en av 20 folkrättsrådgivare i reserven och han tycker de borde nyttjas mer. Folkrättsjuristerna används vid övningar hemma men inte utomlands där behovet är större enligt Per. Om att rapporteringen hem från Kongo till svenska Högkvarteret uteblev säger han ”ansvaret faller alltid på chefen, men är det en klok chef så lyssnar han. I Kongo hade en rådgivare påpekat att detta är ett så allvarligt brott att det måste rapporteras hem”.⁸⁰

Dagen efter kritiken från folkrättsrådgivaren publiceras en artikel om överste Hans Alm som var högste svenska chef på plats i Kongo. Alm har fått kritik av Försvarsmakten för att ha stoppat rapporter hem till Sverige. Enligt kollegor till Alm som intervjuats i SVT:s Uppdrag granskning skall han ha deltagit vid en skenavrättning. Alm förklarar händelseförloppet och säger att han påtalat för den franske översten att han borde avbryta förhöret efter att Alm fått information av en svensk officer att fången skrikat och hållits fången ovanligt länge. Överste Alm säger att den franske kollegan sade att svenskarna sannolikt missuppfattat situationen när han konfronterade honom dagen efter händelsen. Han säger att han inte bevittnat någon skenavrättning och att han inte har uppfattat att någon tortyr förekommit. Han ger sig själv kritik i att inte ha rapporterat hem informationen till Sverige men förklarar det med att det är känsligt att anklaga en främmande makts styrka för något som är så pass allvarligt.⁸¹

Den 26 april presenteras den franska utredningen från händelsen. Utredningen har kommit fram till att ingen tortyr skett. Trots att den franska utredningen säger att ingen tortyr skett står Försvarsmaktens chefsjurist fast vid att en tortyr har skett vilket hans utredning visade på. Skillnaden i utredningarna har varit att i den franska har både svenska och franska soldaters hörts medan i den svenska enbart officerare från Sverige.⁸²

Samma dag publiceras en artikel med samma rubrik hämtad från TT utan några intervjuer. Där framgår det att IFODT genomfört utredningen. Resultatet är att inga övergrepp har begåtts. Den enda kritik som utredaren framför är att fransmännen inte informerade svenskarna om vad de gjorde.⁸³

⁷⁹ SvD, 080412, Anders Munck, ”Försvaret mörkade om överste”

⁸⁰ SvD, 080419, Mikael Holmström, ”Hård kritik mot ÖB för MR-brister”

⁸¹ SvD, 080420, Emma Gårdsäter, ”Översten: ”Ingen skenavrättning” ”

⁸² SvD, 080426, Tobias Olsson, ”Frankrike nekar till tortyr i Kongo”

⁸³ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/fransk-militar-ingen-tortyr-i-kongo_1180981.svd (hämtad 2011-05-10)

Försvarsmaktens chefsjurist har gjort en utredning där det framgår att svenskarna inte gjort några fel vid tortyrskandalen men däremot gjordes ett antal misstag efter händelsen. Chefsjuristen säger att det verkar troligt att det förekom tortyr på platsen och han har lämnat rekommendationer för framtiden hur sådana här saker skall rapporteras. Det som framgår i hans rapport är att det fanns motsättningar mellan de två svenska enheterna på plats (FJS och SSG) vilket kan ha påverkat varför anmälan kom in så sent. Den officer som lämnade in anmälan påstår att han har drabbats negativt av detta och inte fått de befattningar han sökt efteråt. Chefsjuristen har fått naturliga förklaringar från officerens befäl varför han inte fått dessa befattningar och säger bara att ord står mot ord. Flera officerare från insatsen säger att överste Hans Alm bevittnade och inte förhindrat tortyren. Något Alm tillbakavisat och chefsjuristen har ingen anledning att tvivla på översten.⁸⁴

2.1.5.1 Resultat

SvD går djupare in i utredningen och presenterar resultatet av dem. SvD har rubriker som även de har relevans mot textens innehåll. Objektivitet och saklighet mot läsare med en vinkel som gör att läsaren förstår. SvD lyfter också ämnet om folkrätt ur ett annat perspektiv inom Försvarsmakten och intervjuar en folkrättsexpert som där ger kritik till försvarsledningen. SvD försöker följa händelserna och förklarar vilka utredningar som gjort och vilka som pågår samt de resultat och slutsatser som dragits. De drar inga egna slutsatser utan håller sig till fakta.

⁸⁴ SvD, 080429, Leif Svensson / TT, ”Kongoofficer känner sig kränkt”

3 Analys

Försvarsmaktens sätt att skriva artiklar och presentera dem är objektivt. Datum och tider är ofta med och de försöker tydligt förklara händelseförloppet. Försvarsmakten har ett bildande perspektiv där de genom noggrannhet vill få fram information på rätt sätt. Försvarsmakten ger kritik till sig själva inom organisationen vilket blir lättare då Försvarsmakten inte är en säljande tidning utan en myndighet. De är dock partiska eftersom de skriver om sig själva. Samtidigt måste de bjuda in till läsning vilket sker med viss vinkling av framförallt rubrikerna där de kan klippa ut delar av citat för att göra artikeln intressant för läsaren. En svår balansgång då Försvarsmakten inte tar till stereotyper och schabloner för att förenkla. Försvarsmakten bifogar gärna dokument eller faktarutor till sina artiklar för att kunna fördjupa sig.

Exempel: I artikeln ”Artemis utreds igen” läggs FN-resolutionen 1484 som bilaga. Rubriken ”Strid före misshandel” inbjuder till läsning.

Expressen vill locka läsare till sig genom inbjudande rubriker. Sensationsjournalistiken är genomgående hos Expressen och kan härledas till att de vill sälja fler tidningar vilket är deras sätt att tjäna pengar. Expressen vinklar artiklarna på ett sådant sätt att läsaren skall känna igen sig och de frångår objektiviteten i vissa fall.

Exempel: Artikeln ”Svenska läkarna hjälpte inte till” är en artikel där de försöker locka till sig läsare med en rubrik där de flesta känner igen sig i vad en läkare gör. Inget i rubriken sänder signal om att det är en internationell militär insats det handlar om. Här hittas ingen saklighet och tydliga kopplingar till sensationsjournalistiken identifieras samtidigt som historien dramatiseras.

Aftonbladet använder sig inte av lika aggressiva rubriker som Expressen men har ändå rubriker till vissa artiklar som inte går att härleda när hela artikeln läses, de saknar objektivitet. Aftonbladet har förenklat för att göra det lättare för läsaren och de dramatiserar gärna artiklarna. Sensationsjournalistiken finns även hos Aftonbladet men är inte lika påtaglig som hos Expressen. Objektiviteten och sakligheten kan frångås i ett antal artiklar.

Exempel: Att med rubriken ”Försvaret behövde fyra år för att utreda tortyren” kommunicera ut att det tog fyra år att reda ut händelsen. Rubriken kan härledas till ett faktafel då utredningen tog cirka ett halvår från det att anmälan inkom till Högkvarteret. Det kan också kopplas till sensationsjournalistik.

DN jobbar som Försvarsmakten med tydliga och sakliga artiklar och på ett objektivt sätt. En viss dramaturgi är inlagt för att läsaren skall skapa sig en enkel bild hur händelsen verkligen gick till.

SvD är också noggranna i hur de presenterar händelsen. SvD vinklar händelsen ur ett annat perspektiv genom att intervjua personer utanför myndigheten. SvD försöker angripa händelsen på ett objektivt sätt.

Exempel: Vid ett tillfälle intervjuas en jurist som riktar skarp kritik mot hela försvarsledningen om hur de hanterar frågor kring folkrätt. En vinkel som får läsaren att förstå innebörden av folkrätt och omfattningen av detta.

3.1 Diskussion och slutsats

Vilken bild visar Försvarsmakten och massmedia från händelserna under Operation Artemis och hur skiljer sig rapporteringen?

Försvarsmakten och massmedia har båda rapporterat flitigt från händelsen kring Operation Artemis. Försvarsmakten presenterar en bild av händelsen som försöker återspegla vad som skett med mycket tydlighet i tid och rum. Försvarsmakten erbjuder även fördjupning inom ämnet med bilagor till enstaka artiklar. Expressen dramatiserar händelserna och nyttjar sig av sensationsjournalistik och vinklar gärna artiklarna för att få den förståelig för publiken. Aftonbladet har också de en tendens av sensationsjournalistik i sin rapportering och saknar i viss mån objektivitet när de använder sig av faktafel. Aftonbladet försöker måla upp en tydlig bild för läsaren hur händelserna gått till. DN rapporterar på ett objektiva och sakligt sätt med viss dramatisering för att läsaren skall få en enklare bild av händelsen. SvD presenterar artiklar som är objektiva och undviker sensationsjournalistik. De vinklar även artiklar med djupare fakta för att läsaren skall få en högre förståelse.

Skillnaden i rapporteringen är att framförallt att Aftonbladet och Expressen försöker hitta sin egen vinkel av varje nyhet. De förenklar gärna fakta för att läsaren enkelt skall förstå. Detta kombineras gärna med lite dramatisering av händelsen. Morgontidningarna DN och SvD är mer objektiva och försöker leverera tydliga artiklar. Försvarsmakten skiljer sig från de andra att de hela tiden håller sig inom officiell fakta. Dock vågar de kritiserade sin egen personal.

Vilka skillnader och likheter finns mellan morgontidningars och kvällstidningars rapportering från Operation Artemis i fråga om dagstidningsekonomi, förenkling, sensationsjournalistik, vinkling och objektivitet?

Kvällstidningarna (Aftonbladet och Expressen) har mer sensationsjournalistik än morgontidningarna. Detta kan bero på att de är i större behov att locka läsare att köpa tidningen eftersom det är en större del av kvällstidningarnas finansiering. En annan aspekt kan vara att kvällstidningarna läses senare på dagen vilket gör att de vill vinkla nyheten deras sätt för att även det skall bli något nytt och inte enbart en repetition av morgonens nyheter. Det finns likheter i att både morgontidningarna och kvällstidningarna vinklar och förenklar artiklarna för att göra det lättare för läsaren att begripa.

Källförteckning

Litteratur

Bergström, Göran, Boréus, Kristina, 2005, *Textens mening och makt* *Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Danmark: Narayana Press

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena, 2010, *Metodpraktikan* *Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Vällingby: Elanders Sverige AB

Ejvegård, Rolf, 2003, *Vetenskaplig Metod*, Lund: Studentlitteratur

Hadenius, Stig, Weibull, Lennart, Wadbring, Ingela, 2008, *Massmedier: press, radio och TV i den digitala tidsåldern*, Falun: Scandbook

Hultén, J, Lars, 1993, *Journalistens villkor Om plikten att informera och lusten att berätta*, Borås: Centraltryckeriet AB

Merriam, B Sharan, 1994, *Fallstudien som forskningsmetod*, Lund: Studentlitteratur

Nord, Lars, Strömbäck, Jesper, 2004, *Medierna och demokratin*, Malmö: Studentlitteratur

Rapporter

Bergström, Ann, 2008, *Uppföljning av allmänhetens förtroende*,
http://www.forsvarsmakten.se/upload/rapport_uppfoljning_fortroende.pdf (hämtad 2011-05-10)

Widman Allan, 2008, *En svensk veteranpolitik del2 Ansvaret för personalen före, under och efter internationella militära insatser*, Stockholm: Edita Sverige AB
<http://www.sweden.gov.se/sb/d/10636/a/112726> (hämtad 2011-05-10)

Uppsatser

Lindén, Fredrik, 2009, *Media i konflikter. Den andra fronten.*, Stockholm: Försvarshögskolan,
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:fhs:diva-187> (hämtad 2011-05-05)

Tryckta artiklar

Aftonbladet

Aftonbladet, 080326, Engström, Mats, "Försvaret behövde fyra år för att utreda tortyren"

Aftonbladet, 080326, Victorzon, Andreas, "Fånge torterad – svenskar såg på"

Aftonbladet, 080409, TT, "Försvarets specialförband ska utredas"

Aftonbladet, 080411, TT, "Kritiserad officer leder Tchadstyrka"

Aftonbladet, 080411, Svensson, Leif/TT, "Kongoofficern kallas hem från Tchad"

Dagens Nyheter

DN, 080405, TT, "Försvaret väntade på tortyranmälan"

DN, 080410, Hellberg, Anders, "Ledarskap utreds efter Kongofallet"

DN, 080412, Ramqvist, Philip, TT, "Officern i Kongo får lämna uppdrag"

DN, 080420, Hellberg, Anders, "Jag såg ingen tortyr i Kongo"

DN, 080420, Jonsson, Gunnar, "Fransk utredning avvisar tortyranklagelser"

Expressen

Expressen, 080403, TT, "Befordrades trots tortyrmisstankar"

Expressen, 080405, Tegermark, Lars, "Försvarsutskottet kräver ett svar"

Expressen, 080407, Cordenius, Maud, Ölander, Micke, "Översten utsänd på nytt uppdrag"

Expressen, 080409, Behdjou, Behrang, "Försvarets specialförband utreds"

Expressen, 080409, Ölander, Micke, ""Jag borde fått veta tidigare""

Expressen, 080410, Ölander, Micke, "Nu tvingas ÖB utreda kulturen i specialförbanden"

Expressen, 080412, Ölander, Micke, "ÖB kallar hem SSG-översten"

Expressen, 080419, Ölander, Micke, "Översten: Känsligt anklaga fransmän"

Expressen, 080429, Ölander, Micke, ”Svensk soldat kränktes av fransk officer”

Svenska Dagbladet

Svenska Dagbladet, 080325, TT, ”Svensk militär larmade om tortyr”

Svenska Dagbladet, 080401, TT, ”Frankrike utreder tortyrlarm på nytt”

Svenska Dagbladet, 080403, Bynert, Simon, ”ÖB kände till franska tortyrförhör”

Svenska Dagbladet, 080405, Holmström, Mikael, ”Tortyrförhör var kända av försvaret redan 2005”

Svenska Dagbladet, 080410, Efendic, Negra, ”ÖB synar specialförbanden”

Svenska Dagbladet, 080412, Munck, Anders, ”Försvaret mörkade om överste”

Svenska Dagbladet, 080419, Holmström, Mikael, ”Hård kritik mot ÖB för MR-brister”

Svenska Dagbladet, 080420, Gårdsäter, Emma, ”Översten: ”Ingen skenavrättning” ”

Svenska Dagbladet, 080426, Olsson, Tobias, ”Frankrike nekar till tortyr i Kongo”

Svenska Dagbladet, 080429, Svensson, Leif /TT, ”Kongoofficer känner sig kränkt”

Internetartiklar

Aftonbladet

Aftonbladet, 2010-04-22, *Aftonbladet skall finnas där läsarna och kunderna finns*, Aftonbladet, <http://www.aftonbladet.se/koncernen/article12626015.ab> (hämtad 2011-05-25)

Strandberg, Sofia, 2008-03-25, *Svensk militär slog inte larm om tortyr*, Aftonbladet, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article2123565.ab> (hämtad 2011-05-02)

TT, 2008-04-03, *”Till slut fick jag nog av ryktena”*, Aftonbladet, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article2185697.ab> (hämtad 2011-05-03)

Dagens Nyheter

Hellberg, Anders, 2008-04-29, *”Tortyr-anmälare blev tystad”*, Dagens Nyheter, <http://www.dn.se/nyheter/sverige/tortyr-anmalare-blev-tystad> (hämtad 2011-05-04)

Herlitz, Gunilla, 2011, *Om oss*, Dagens Nyheter, <http://info.dn.se/info/om-oss/> (hämtad 2011-05-25)

Expressen

Expressen, 2010-10-18, *Om Expressen*, Expressen, <http://www.expressen.se/omexpressen/1.1485762/om-expressen> (hämtad 2011-05-25)

Ölander, Micke, 2008-03-25, *Svensk militär hemlighöll skenavrättningar*, Expressen, <http://www.expressen.se/nyheter/1.1097596/svensk-militar-hemligholl-skenavrattningar> (hämtad 2011-04-28)

Ölander, Micke, 2008-04-04, *ÖB visste om övergreppen*, Expressen, <http://www.expressen.se/nyheter/1.1109853/ob-visste-om-overgreppen> (hämtad 2011-04-28)

Ölander, Micke, 2008-04-05, *Brevet avslöjade tortyren – men försvarsledningen gjorde inget*, Expressen, <http://www.expressen.se/1.1111463> (hämtad 2011-04-28)

Ölander, Micke, 2008-04-05, *Sjög snapsvisor om hur de sköt ner barnsoldaterna*, Expressen, <http://www.expressen.se/nyheter/1.1111464/sjong-snapsvisor-om-hur-de-skot-ner-barnsoldaterna> (hämtad 2011-04-28)

Ölander, Micke, 2008-04-06, *Svenska läkarna hjälpte inte till*, Expressen, <http://www.expressen.se/1.1112408> (hämtad 2011-05-02)

Ölander, Micke, 2008-04-24, *Franska utredningen om tortyrskandalen är färdig*, Expressen, <http://www.expressen.se/1.1135878> (hämtad 2011-04-28)

Försvarsmakten

Försvarsmakten, 2008-03-25, *Anmälan om tortyrliknande förhör i Kongo 2003 utredd*, Försvarsmakten, <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Anmalan-om-tortyrliknande-forhor-i-Kongo-2003-utredd/> (hämtad 2011-04-27)

Försvarsmakten, 2008-03-27, *"Försvarsmakten kunde ha agerat snabbare"*, Försvarsmakten, <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Forsvarsmakten-kunde-ha-agerat-snabbare/> (hämtad 2011-04-27)

Försvarsmakten, 2008-04-01, *Artemis utreds igen*, Försvarsmakten, <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Artemis-utreds-igen/> (hämtad 2011-04-28)

Försvarsmakten, 2008-04-02, *Strid före misshandel i Kongo*, Försvarsmakten,
<http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Strid-fore-misshandel-i-Kongo/> (hämtad 2011-04-28)

Försvarsmakten, 2008-04-04, *Chefen för specialförbanden efterlyste anmälan*, Försvarsmakten,
<http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Chefen-for-specialforbanden-efterlyste-anmalan/> (hämtad 2011-04-28)

Försvarsmakten, 2008-04-04, *Delar av kvalificerat hemliga Artemisdokument offentliga*, Försvarsmakten,
<http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Delar-av-kvalificerat-hemliga-Artemisdokument-offentliga/> (hämtad 2011-04-28)

Försvarsmakten, 2008-04-04, *Svår operation i Kongo*, Försvarsmakten,
<http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Svar-operation-i-Kongo/> (hämtad 2011-04-28)

Försvarsmakten, 2008-04-09, *Specialförbanden utreds*, Försvarsmakten,
<http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Specialforbanden-utreds/#> (hämtad 2011-04-28)

Försvarsmakten, 2008-04-11, *Överste avslutar sitt uppdrag i utlandsinsats*, Försvarsmakten,
<http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Overste-avslutar-sitt-uppdrag-i-utlandsinsats/> (hämtad 2011-04-29)

Försvarsmakten, 2008-04-19, *Hans Alm berättas själv om Artemis*, Försvarsmakten,
<http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Hans-Alm-berattar-sjalv-om-Artemis/> (hämtad 2011-04-29)

Försvarsmakten, 2008-04-25, *Fransk utredare: Ingen tortyr i Kongo*, Försvarsmakten,
<http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Fransk-utredare-Ingen-tortyr-i-Kongo/> (hämtad 2011-04-29)

Försvarsmakten, 2008-04-28, *Artemisutredning offentlig*, Försvarsmakten,
<http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Artemisutredning-offentlig/> (hämtad 2011-04-29)

Försvarsmakten, 2008-04-29, *Specialförbanden träffade ÖB*, Försvarsmakten,
<http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/Nyhetsarkiv/Centrala-nyheter/11342/Specialforbanden-traffade-OB/> (hämtad 2011-04-29)

Försvarsmakten, *Operation Artemis - Kongo*, Försvarsmakten,
<http://www.forsvarsmakten.se/sv/Internationella-insatser/Avslutadeinsatser/Truppinsatser/Operation-Artemis--Kongo/> (hämtad 2011-04-27)

Svenska Dagbladet

Svenska Dagbladet, 2010-12-17, *Välkommen till SvD – du också*, Svenska Dagbladet, http://www.svd.se/special/svd_info/valkommen-till-svd-information-och-kontaktadresser_275057.svd (hämtad 2011-05-25)

TT, Stockholm, 2008-04-25, *Fransk militär: Ingen tortyr i Kongo*, Svenska Dagbladet, http://www.svd.se/nyheter/inrikes/fransk-militar-ingen-tortyr-i-kongo_1180981.svd (hämtad 2011-05-10)

Sveriges Television

Laurin, Fredrik, Dyfvermark, Joachim, 2008-03-25, *Tortyr vid fredsinsats med svenskar*, Sveriges Television, http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=22620&a=1095122&lid=puff_1095134&lpos=lasmer (hämtad 2011-04-27)

Internetadresser

<http://webnews.textalk.com/insidan/vinkling> (hämtad 2011-05-24)

<http://www.ne.se/narrativ> (hämtad 2011-05-11)

<http://www.ne.se/objektivitet> (hämtad 2011-05-24)

<http://www.ne.se/sensationsjournalistik> (hämtad 2011-05-09)